



خُسران و ناامیدی



آدمی با امید زنده است. امید حیات آدمی را معنا و حرکت می‌بخشد و ناامیدی حرکت و تلاش را از انسان می‌رباید. شاید یکی از مهم‌ترین علل ناامیدی، از دست دادن سرمایه باشد. سرمایه واقعی انسان چیست؟ آدمی که پیوسته در دادوستد است، چگونه می‌تواند بر سرمایه خود بیفزاید و خویشتن را از زیان نگه دارد؟

شناخت واژه

خُسِرَ (ا) خُسْرًا، خُسْرَانًا وَ خَسَارًا : زیان کرد، سرمایه‌ی خود را از دست داد. این واژه در اصل به معنای نقصان و کم شدن است. مصدر خَسَار به معنای هلاک و ضلالت که نوعی از نقصان است نیز به کار می‌رود.

خَابَ (ب) خَيْبَةً : ناامید شد، به آرزویش نرسید، محروم شد. خَيْبَةً به معنای نرسیدن به مطلوب و محروم شدن است که تقریباً معادل واژگان ناکامی و ناامیدی در فارسی است.

جُست و جو

آیا در فارسی از این دو ریشه، مشتقاتی را می‌شناسید؟ معنای آن‌ها را بررسی کنید و با کاربرد آن‌ها در زبان عربی مقایسه کنید.

کاربرد در قرآن

برای آشنایی بیش‌تر با کاربردهای مختلف این دو ریشه در قرآن، جدول زیر را کامل کنید.

ت.ق.	واژه	عبارت قرآنی	مشخصات صرفی واژه	معنای واژه
۱	خَائِبِينَ	فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ آل عمران ۱۲۷		
۲	لَا تُخْسِرُوا	وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ الرحمن ۹		
۳	خَسَارًا	وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرَهُمْ إِلَّا خَسَارًا فاطر ۳۹		
۴	الْأَخْسَرُونَ	وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمْ الْأَخْسَرُونَ نمل ۵		
۵	يَخْسِرُ	وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسِرُ الْمُبْطِلُونَ جاثیه ۲۷		
۶	تَخْسِير	فَمَا تَزِيدُونَنِي غَيْرَ تَخْسِيرٍ هود ۶۳		

قرائت و ترجمه

۱- قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا

شمس ۹ و ۱۰

۲- وَ خَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ^۱

ابراهیم ۱۵

۳- وَ عَنَتِ^۲ الْوُجُوهُ لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ

وَقَدْ خَابَ مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا

طه ۱۱۱

۴- قُلِ اللَّهُ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَهُ دِينِي

فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُمْ مِنْ دُونِهِ

قُلْ إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ^۳ يَوْمَ الْقِيَامَةِ

أَلَا ذَلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ

زمر ۱۵

۱- جَبَّارٍ عَنِيدٍ : ستمگری که از روی عناد با حق مخالفت می کند

۲- عَنَتٌ : خاضع و ذلیل شد

۳- خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ : به خودشان و خانواده شان خسارت زدند

٥- الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ
وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ
أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

بقره ٢٧

٦- وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِنْ دُونِ اللَّهِ
فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُبِينًا

نساء ١١٩

٧- قُلْ كَفَى بِاللَّهِ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ
أُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

عنكبوت ٥٢

۸- وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا
فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ
وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ

آل عمران ۸۵

۹- يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا
يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ

شما را به گذشته‌ی تان برمی گردانند (شما را از ایمانتان، به جاهلیت باز می گردانند)،

فَتَنَقَّلُوا خَاسِرِينَ پس زیان کار می شوید.

آل عمران ۱۴۹

۱۰- وَنُزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ
وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

إسراء ۸۲



تمرینات

تمرین اول — با استفاده از آیات درس و مراجعه به معجم در آیات ذیل ریشه‌های «خُسْر» و «خَيْبَة» به دو سؤال زیر پاسخ دهید.

۱- قرآن کریم چه اموری را موجب زیان و ناامیدی می‌داند؟ (برای هر یک حداقل سه مورد با ذکر آیه مربوط برشمارید.)

۲- زیان کارترین مردم چه کسانی هستند؟

تمرین دوم — با مطالعه‌ی آیات ۱۹ تا ۲۲ سوره‌ی مجادله بیان کنید قرآن چه کسانی را جزء زیان‌کاران می‌شمارد؟ آن‌ها را چه می‌نامد؟ چه گروهی را مقابل آن‌ها معرفی کرده است و ایشان را به چه سرانجامی نوید می‌دهد؟

تمرین سوم — با مراجعه به آیات ۱۸۱ شعراء، ۱۲ نازعات و ۳ مطففین، مشتقات ریشه‌ی «خسر» را مشخص و معنا کنید.

پیشنهاد

با دقت و تدبر در سوره‌ی عصر بیان کنید در چه صورتی انسان می‌تواند از تباه‌شدن سرمایه‌ی زندگی خویش در امان بماند.

حکمت

حضرت امیر المؤمنین علی علیہ السلام :

أَخْسَرُ النَّاسِ
مَنْ رَضِيَ بِالدُّنْيَا
عَوْضًا عَنِ الْآخِرَةِ

غررالحکم / ج ۲ / ح ۴۰۴

